Írta: Benedek Csaba
2012. január 26. csütörtök, 11:54 - Módosítás: 2020. április 06. hétfő, 12:41

Január 25. Pál napja

A napot Pálfordulónak vagy Pálfordulásnak is nevezik, arra a bibliai történetre utalva, amely szerint a Jézust üldöző Saul ezen a napon tért meg, és Pál apostol lett belőle. Szent Pál, a tizenharmadik apostol, a korai kereszténység jelentős alakja, aki nagy szerepet játszott a kereszténység elterjesztésében az európai kontinensen. A farizeus irányzatot követte, részt vett a korai keresztények üldözésében: jelen volt István vértanú kivégzésénél (ApCsel 7,58). Később a Damaszkuszban lévő keresztények ellen indult, de útközben (a „damaszkuszi úton") csodás eseményben volt része (ApCsel 9,2-8), és ő is Jézus Krisztus követőjévé vált. Pál fordulása, pálfordulás, az Érdy-kódexben Szent Pál apostolnak megfordulatja, a Debreczeni-kódexben Szent Pál apostolnak megtérése, Beythe Istvánnál Szent Pál megtérölése napja, a szegedi nép ajkán Jóraforduló Pál az apostol megtérésének (conversio S. Pauli) ünnepe. Időjárásából a termésre, a gazdasági élet kilátásaira következtetnek, hiszen az idő is lassanként a tavaszba fordul.

A jó idő jó termést jelent, a köd pedig a jószág pusztulását, a szelek pedig háborút. A szentesi elnépiesedett regula is így tudja: hogyha szeles pálfordulás, akkor lészen hadakozás. Ez a tudatlan embereknél – írja Bod Péter egy deák versezetnek, az előbbi változatának közlésével – Dies criticus, oly nap, melyből jövendölnek. Ha tiszta, bőv termést, ha ködös, döghalált, ha essős, havat, szükséget jelent.

Későbbi kalendáriumi eredetű regulák is így tudják:

Ha fényes Szent Pál,
Minden termés szépen áll.
Ha Pál fordul köddel,
Jószág húllik döggel.

Csanádapácaiak szerint, ha szép, derült az idő, akkor még annyi hideg napra lehet számítani, amennyi az esztendőből már eltelt. Sajátos, de szintén a gazdasági élettel összefüggő klárafalvi hiedelem szerint e napon meg kell a ludak fenekét piszkálni, hogy szaporán tojjanak. Magyarbánhegyes öregasszonyai így szoktak könyörögni: Pál, fordítsd meg a rostát, hiszen ezen a napon fordul meg az idő. Ha Pál napján süt a nap, itt is még nagy hidegekre számítanak a tél végén. Vásárosdombó hajdani vízimolnárai e napon kiállottak a széljárást kémlelni. Ha alulról fújt, akkor tudták, hogy még jeget kell törni. Sajátos módon éppen a déli szélből jósoltak

hideget. Kiskanizsa öregjei szerint pálfordulás: fele kenyér. Azt akarják vele mondani, ha a télire eltett élelem és takarmány fele még megvan, akkor nincs baj: a család már kitelel. Székesfehérvár-Felsővároson így mondják: pálfordulás: fele kenyér, fele bor. Kissé bővebb a zalaszentbalázsi sentencia: fele kenyér, fele széna, fele fa. Bókaháza: Pálnak fordulása, fél tél elmúlása. Hasonló Németbólyé is: Paul Bekehr halber Winter hin oder her. Öcsöd békési faluban pálpogácsa sült még századunk elején is e napon. Hasonlóképpen pavlovnika sül a szomszédos szlovák evangélikusságnál is. A hozzá fűződő hiedelmek a lucapogácsával egyeznek: még sütés előtt a család minden tagja kiválaszt egy-egy pogácsát és libatollat dug bele. Akinek a pogácsáján a toll megpörzsölődik, még abban az esztendőben meghal. Egyező hagyományt őriz Dunaszekcső is. Különös somlóvidéki, oroszi hiedelem, hogy e napon a határban minden esztendőben megfagy valaki, mert a tél megköveteli a maga áldozatát. A bukovinai magyarok szerint: *„Ha tiszta idő van, akkor jó szénatermés lesz, ha szél fúj, akkor kevés lesz a széna”* (Bosnyák S. 1977: 166).

A legismertebb Pál-napi regula így hangzik:

Ha Pál fordul köddel,
az ember meghal döggel.

A hajdani dögvészekre (pestis, kolera) jóslás emléke él ebben.

Ha ezen a napon a medve kijön a barlangjából, s meglátja az árnyékát, akkor befelé fordul, vagyis visszamegy, mert még sokáig hideg lesz (Egerbocs, Tarnalelesz, Rimóc). Rimócon, Hollókőn, Őrhalmon ezen a napon *pálpogácsát* sütöttek. Annyit készítettek ahányan voltak, s a tetejébe tollat szúrtak. Akinek a tolla sütés közben elégett, az hamarosan meghalt. Ezt a szokást ismerték a Galga mentén és a Jászságban, még a református Jászkiséren is. A neve itt is *pálpogácsa*.

A gyimesi csángó magyarok úgy vélték, hogy a földben telelő állatok ezen a napon megfordulnak: *"A régiek úgy tartották, hogy Pálfordulókor, milyen állatok a fődbe vannak, hogy ott telelnek, akkor akik fejvel befelé vannak. Akkor fordulnak kifelé, hogy jöjjenek a felszín felé."* A moldvai csángó magyarok úgy vélték:

"Ha Pál fordul fényvel,
Az ember meghal éhen."

Irodalom:

Bálint Sándor: Ünnepi kalendárium I. Budapest, 1977. 179-181.

Biblia, Istennek az Ószövetségben és Újszövetségben adott kijelentése, Apostolok Cselekedetei 7,58 és 9,2-8. Magyar nyelvre fordította a Magyar Bibiliatársulat Ószövetségi és Újszövetségi Bibliafordító Szakbizottsága, Budapest, 2011.

Gulyás Éva-Szabó László: Pál napja, In: Palócok IV. (szerk: Bakó Ferenc), 355-356.

Pozsony Ferenc: Erdélyi népszokások, Kolozsvár, 2006. 238-239.

Székely Ferenc: Jeles napok, ünnepek, szokások Vadasdon, Székelyudvarhely, 1999. 38.

Tátrai Zsuzsanna: Január 26. Pál napja, In: Magyar Néprajz III. (főszerk: Dömötör Tekla), 119-120.